

«поток сознания», модифицированную и усложнённую форму обычного потока слов. И тогда с полным основанием можно говорить об изображении психических процессов как на уровне сознания, так и подсознания героев. Лингвистами подмечено, что в повествовании от автора этот сплошной поток слов чаще изображается косвенным путём, то есть приведён с точки зрения «всеведущего» творца. Автор как бы наблюдает свой персонаж со стороны, фиксируя ряд психических процессов на двух вышеуказанных нами уровнях. Но возникает ещё и «поток сознания» от имени самих героев. Тогда их поступки изображаются в их непосредственно прямом течении, словно изнутри. Читатель становится свидетелем мельчайших психологических изменений в поведении героев. Чаще всего это происходит, когда они попадают в экстремальные ситуации.

В такой сложной, непредвиденной ситуации неожиданно оказался Макс (по прозвищу «Мальш»), сын богатого лорда Александра и леди Вирджинии. Оказавшись виноватым перед родителями и родной сестрой, он в состоянии наивысшего нервного напряжения размышляет про себя: «Вирджи, н-ну, я, я... (усилием огромной воли заставляя себя вдруг остановиться) и далее мысленно... Я же обещал самому себе, ничего никому не стану рассказывать. Это как бы договор от себя самого. Да, именно. Раз ничего никто не знает, то и не будет никаких вообще разговоров. А вдруг да сестра разболтает? Но нет, кому она сможет выболтать все мои тайны? Но ведь может! Да нет, ничего, надо просто успокоиться, - проговорил он сам себе под нос. Ничего в общем-то существенного от признания моего не случится!» [2, с.148].

Выводы и предложения. Очевидно, что следует поток почти бессвязных слов, к тому же часто соединённых вводными конструкциями,

союзами, междометиями, модальными словами и т.д. Но и в этом состоит специфическая особенность внутренней речи как особой формы языковой коммуникации.

Вторая часть статьи носит уже не столько теоретический, сколько прикладной характер. То есть вся теория внутренней речи проверяется на материале произведений английских писателей. В качестве доказательств приведены отрывки из романов У. Фолкнера, Ч. Диккенса и П. Винченци. Все примеры подтверждают ту или иную ранее отмеченную особенность внутренней речи. Подчёркивается, что она всегда используется в специальных целях. Например, расширяет эмотивное пространство текста, указывает на противоречия в характере героев, характеризует манеру их поведения и т.п.

Использованная литература:

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. Л.: ЛГУ, 1968, 339 с.
2. Винченци Пенелопа. Греховные радости. Роман. Санкт-Петербург: Азбука, 2013, 958 с.
3. Выготский Л. С. Мышление и речь // Л. С. Выготский. Избранные психологические исследования. М.: изд-во АПН РСФСР, 1956, с. 39–386.
4. Диккенс Ч. Домби и сын. Роман. В двух томах. М.: Художественная литература, 1989. Т. 1. – 381 с.; Т. 2, - 367 с.
5. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации. М.: Наука, 1982, 159 с.
6. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики. М.: Смысл, 1997, 287 с.
7. Соколов А.Н. Внутренняя речь и мышление. Автореф: д-ра пед. наук. М., 1967, 47 с.
8. Dickens Charles. Dombey and Son. Roman // royallib.ru.rtf
9. Faulkner William. The Sound and The Fury (Vintage Classics), 1995, 526 p.

Marchuk S. M.
postgraduate,

The National University of Ostroh Academy

THE LYRICAL TRAVELOGUE: THE VISIONS OF EUROPE IN MODERN UKRAINIAN POETRY

Марчук С. М.
аспірантка,

Національний університет «Острозька академія»

ЛІРИЧНИЙ ТРАВЕЛОГ: ВІЗІЇ ЄВРОПИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ

Summary. The poetic form of travelogue has been known in the literature for a long time. However, only within the last decades, this literary segment has become the object of literary studies. In poetry, travel impressions are ordinarily fixed with the specific details; an important place in the texts belongs to the emotional component and the search for *genius loci*. Travel to Europe became available in Ukraine only in the post-Soviet era. For this reason, the modern lyrical travelogues of Ukrainian poets are the model of geopoetic expansion. Among the authors who actively use this genre, we should mention Oksana Zabuzhko, Yurii Andrukhovych, Halyna Petrosaniak, Ihor Pavliuk, Pavlo Matiusha, and others.

The article deals with the poetry describing the countries such as Poland, the Czech Republic, Austria, Italy, France, etc. It has been proved that these countries predominantly focus on the wealth of urban culture, which provokes historical projections and actualization of myths. Poets frequently use naming codes to indicate location. Most of the territories are also denoted with the taste markers. The vast majority of lyrical characters adapts in an unfamiliar space and finds there an inner harmony and inspiration, but the topos of home is always presented in the poetic discourse of travel.

Аннотация. Марчук С. Н. Лирический травелог: визии Европы в современной украинской поэзии. Поэтическая форма травелога в литературе известна давно. Однако только в последние десятилетия этот литературный сегмент стал объектом литературоведческих исследований. Обычно путевые впечатления в поэзии фиксируются отдельными штрихами, важное место в текстах принадлежит эмотивному компоненту, поиску *genius loci*. Путешествия по Европе в Украине стали доступными только в постсоветский период. Поэтому современные лирические травелоги украинских поэтов является образцом геопозитической экспансии. Среди авторов, которые активно используют этот жанр, следует выделить Оксану Забужко, Юрия Андруховича, Галину Петросаняк, Игоря Павлюка, Павла Матюшу и др. В статье проанализированы поэзии, в которых представлены такие страны, как Польша, Чехия, Австрия, Италия, Франция и др. Доказано, что в основном у них на первый план выходит богатство урбанистической культуры, что предопределяет исторические проекции, актуализацию мифов. Поэты часто прибегают к именным кодам для обозначения локаций. Почти каждая страна обозначена также вкусовыми маркерами. Подавляющее большинство лирических героев адаптируется в чужом пространстве, находит здесь внутреннюю гармонию, вдохновение, но в поэтическом дискурсе путешествий постоянно присутствует тоpos дома.

Keywords: *travelogue, code, location, topos, geopoetics, intertextuality, intermediality, a myth.*

Ключевые слова: *травелог, код, локация, тоpos, геопозитика, интертекстуальность, интермедальность, миф.*

Іманентна потреба пізнання «іншого» штовхає людину до подорожей закордонням з метою пізнати розмаїття світу за межами рідної країни. Ще кілька десятиліть назад потрапити в іншу країну з СРСР через холодну війну було вкрай складно, фактично його населення було ізольоване від навколишнього світу. Демократичний курс, спрямований на євроінтеграцію, який проголосила незалежна Україна, зумовив інтенсифікацію європейського туризму, посилення виробничо-навчальних контактів, різного виду міграційних процесів. Відкритість кордонів позначилася на розширенні спектру геопозитичних мотивів у сучасній українській ліриці, в якій спочатку було акцентовано увагу на контрверсійності відчуттів, отриманих в незнайомому середовищі, однак пізніше відвідини різних країн стали ординарними подіями, плідними для розширення літературної мапи українського письменства. Серед авторів, які збагатили жанр ліричного травелога в Україні, слід назвати Ю. Андруховича, О. Забужко, Т. Федюка, П. Вольвача, С. Жадана, П. Матюшу, С. Кочергу, Г. Петросаняк, І. Павлюка, Г. Яновську та багато інших. За останні десятиліття з'явилися поетичні цикли і навіть збірки, присвячені виключно мандрівним враженням, локальному тексту, зосередженому на якомусь з маршрутів чи тоposів закордоння.

Однак у вітчизняних літературознавчих студіях цілий корпус поезії мандрів досі залишається на маргінесах. Зазвичай більшу увагу науковці приділяють травелогам у прозі або у літературі нон-фікшн. Серед останніх досліджень варто виділити монографію М. Шульгун «Сучасна література подорожей: метажанр, типологія, імагологічний аспект», у якій доведено, що «подорож виступає як знаряддя й авангард світоглядного та художнього пошуку, оновлення

літератури» [13, с. 375]. Натомість мережа маршрутів сучасників, відображена в поетичній формі, не знайшла серйозного осмислення науковців. Втім, ця тема є об'єктом вивчення у доробку класиків української літератури, представників доби раннього модернізму. Наявні спроби інтерпретацій локальних текстів у межах України, зокрема спостерігаються неодноразові звертання до поетичної урбаністики. У цьому напрямку плідно працюють О. Пухонська («Образ міста у поезії авторів початку ХХІ століття»), Н. Анісімова («Художні моделі тоposу міста в поезії вісімдесятиків»), Т. Карабович («Поетична мандрівка по Києву Богдана Бойчука»). Певні проекції на європейські мандри містять дослідження, присвячені феномену руху і переміщення, як-от: «Мотив дороги в поезії Ю. Андруховича» І. Борисюк, «Мотив шляху і сліду в поезії І. Павлюка» А. Царук, «Мотив мандрів у творчості Сергія Жадана в контексті «маскулінної безпритульності» О. Шаф. Чи не найближчим до аспекту нашого дослідження є стаття Н. Анісімової «"Дивне місто із іменем левів чи льва": тоpos європейського міста у модерній ліриці покоління 80-х років ХХ ст.». Однак студії, яка б виявила безпосередньо парадигму європейських вражень в поезії подорожей сьогодення, досі в українському літературознавстві не зафіксовано.

Мета цієї статті – простежити в сучасній українській поезії інтенсифікацію мандрівних мотивів в європейському просторі, визначити провідні локації та авторські особливості їх реценції.

Чи не найточніше суміш почуттів, які охоплювали людину, котрій вдалось вирватися за межі ув'язнення, спричиненого колишнього

геополітикою, передано в одному з віршів Г. Петросаняк:

Ми перейшли кордон. Ми рвали квіти в чужих полях,

Вимовляючи стиха слова почутої вперше мови,

Ночували під голубим небом, і батьківщина у наших снах

З'являлась все рідше... [9, с. 24]

Переважно ліричний герой-подорожній повсякчас оцінює два локуси – чужини і Батьківщини. Зазвичай магнетизм дому в поезії має гендерні відмінності: у жіночій ліриці традиція тягlosti дому як аксіологічного абсолюту більш виразна, натомість у чоловічих віршах більш гостро відчувається пріоритет маскулінного бездом'я. Адаптація у чужому просторі – це ціла школа, згідно з інтерпретацією Т. Федюка: «...нам жити учитись уміти на вулицях будь-яких міст» / гойдатись лежати у натовпі...» [12, с. 85]. Внутрішньо стан такого ліричного героя можна означити як «нестерпна легкість буття», що зафіксовано і в його мінорній самоідентифікації – «і вся неприкаяність наша бездомність як птиця легка» [12, с. 85].

Варто зазначити, що статус емігранта чи заробітчанина не притлумлює мандрівну допитливість, бажання фіксувати особливості іншої території не зникає, а подекуди посилюється потреба записувати нові враження – у віршах чи листах, причому спостереження набувають тону інтимності, сповідальності. Можливість перетворитися, хоч позірно, в звичайного мандрівника-обсерватора зцілює збентеженість і пригніченість того, хто вимушений шукати опертя далеко від власного дому – «Невідомих ландшафтів спокій лікує свідомість хвору» [9, с. 31]. Кількісно найбільший пласт сучасної мандрівної поезії зумовлений перебуванням в сусідніх країнах, здебільшого розташованих за західним кордоном.

Важливе місце у тенденції поступального проникнення в глибину Європи належить Польщі. Вона фактично стала межевою територією, призмою, крізь яку набувала обрисів модель європейського локусу з характерним укладом життя, що проявляється в розмаїтті краєвидів, архітектурі, специфіці комунікації, повсякденні. До знакових європейських міст, які першими освоювали українці, належить столиця Польщі Варшава, яку сприймали на перших порах доволі неоднозначно, що помітно, наприклад у вірші С. Жадана «Варшава». Це місто – вабило, але і обіцяло щось більше, це далеко не «кінцева зупинка» блукань, а лише початок ловитви: «...поглянь, як нам світить зогнила Варшава. / Бо сонце щоночі тіка до Європи» [3, с. 8].

Літературознавець І. Дзюба слушно вказує на відсутність власне опису міста у Жадана («безваршавна Варшава»), оскільки функція цього знаку-топосу інша – це «умовний пункт транзиту Схід – Захід», «збудник рефлексій на постійну для нього тему шляху, відсутності мостів, запливу, втечі...» [2, с. 8]. Основні прикмети польської урбаністики в поета-вісімдесятника І. Римарука – костели, монашки, кав'ярні. Ці маркери цілком суголосні візії Кракова в поезії Г. Петросаняк, для якої міф підноситься над історичним антуражем:

Місто птахів і черниць – більше мітові, ніж світові

уподібнене, визначається середньовіччям [9, с. 53].

Наголосимо, що поєднання птахів та черниць відбувається не лише на естетичному (графічному) рівні, але і на зв'язку з архетипом неба.

Мають місце в польських рефлексіях й історичні проєкції. Наприклад, Ю. Андрухович у вірші «Шабля» (із циклу «Кишеньковий Яворницький») репрезентує один з об'єктів сучасної туристичної карти Кракова, а саме музейну експозицію Королівського замку на Вавелі, де бував неодноразово. Поет не уникає історичних конфліктів, які подекуди ускладнюють українсько-польські стосунки, але робить це максимально коректно. У фокусі образної системи поезії перебуває шабля гетьмана Сагайдачного¹ в Польщі. Для автора важливо, аби поляки, європейці взагалі об'єктивно бачили минуле, в якому сусіди-українці мали гідність бути успішними воювачами, що свого часу захистили разом з поляками Річ Посполиту та Центральну Європу від потужного нападу Османської імперії.

Дороги українських поетів не оминули Угорщину і її столицю Будапешт, які для книжного реципієнта асоціюються з іменем А. Любки, котрий вважає себе «родом із різних міст», «фаном провінцій», поетом прикордоння. А. Любка вводить в лексикографію вітчизняної літератури назви угорських топосів, які означають місця, що ніби зливаються в одну фанатсмагорійну дорогу. Важливим джерелом натхнення для української поезії слугує Чехія, насамперед її столиця. Дискурс цієї країни оприявлений ще у творчості представників Празької школи, для яких вона стала тимчасовим прихистком у добу міжвоєн'я. В репрезентації нашого сучасника І. Павлюка чеська столиця не викликає імагологічних упереджень, навпаки, нагадує йому дитинство. Свою мандрівку, безліч нових вражень і принагідних рефлексій він намагається позначити своєрідним скорописом, фіксуючи слова, що стають маркерами, кодами, сугестіями яких завше здатна розгорнути спомини, клубок асоціацій:

¹ Реліквія «Меч гоноровий П. К. Сагайдачного, гетьмана козацького», розміщена в експозиції музею Королівського замку м. Кракова, виготовлена та оправлена майстрами Італії. Меч пораненому Петрові-Конашевичу Сагайдачному у

єдиному іменитому воєначальнику, який проявив свою мужність і хист у битві під Хотиним 1621 р., вручив королевич Владислав, майбутній король Речі Посполитої.

Мости і замки, Кафка, Швейк, кав'ярні... І Якуб Мучка – чех, мій юний друг. Пливають у Лтаві лебеді попарні, Здається, так, мов «чайки» по Дніпру [8].

Як бачимо, еkleктично переплутані констатації об'єднують природу і культуру, поруч опиняються персоналії зі світу вигаданого і реального. Мандрівник відзначає дифузю сучасності і минушини («Королі і «Шкода»), підкреслює географічне розташування міста в центрі Європи, але разом з тим додає зіставлення з Україною, зокрема вид на Влтаву ліричному героєві нагадує дніпровські краєвиди. Отже, це той випадок, коли відображене в поезії місто, за словами О. Пухонської, «постає як своєрідна оаза людського світосприйняття, де людина перебуває із цим середовищем у цілковитій гармонії, відкриваючи в собі всю його красу і здатність до співжиття з особистістю, формуванням її» [10]. Натомість В. Кузан, що, пишучи про Прагу, вдається до порівнянь з українським буттям, у вірші «Заплаканий пейзаж» констатує власну нездатність сприймати «своїм» празький простір, вона для нього – «чужий дім».

У ліриці Г. Петросаняк чеські мотиви проявляються чи не найфілігранніше. Один з найвідоміших віршів поетеси – данина столиці, візія якої дається з оглядового майданчика Празького граду:

З перспективи пташиного лету вежі і куполи, Притрушені снігом грудневим дахи незрівнянної Праги Звели звучати мелодії осіннього дня, коли Цього міста вина тисячолітні твою тамували спрагу Далеких мандрів та вражень [9, с. 32].

Як бачимо, урбаністичний краєвид історичного міста плавно резонує внутрішньою музикою причетності, метафоричним відчуттям смаку здійснення надзвичайно бажаного. Останні рядки віршу звучать ефектним інтермедіальним контрапунктом: «Життя здавалось симфонією Дворжака, чи вітражем / Сецесійним Альфонса мухи в соборі святого Віта [9, с. 32].

Суголосною до Г. Петросаняк постає Прага в циклі С. Кочерги «З празьких окрайців» (збірка «Тенета мовчання»). Попри початкову настороженість контакти з пражеанами дозволяють ліричній героїні поступово освоїтися в інокультурному міському середовищі, її око ваблять вишукані сліди культури: «Ті замки і арки, що варті моління, / дзвінку мальовничість сецесій / і кардіограму готичних цих ліній...» [6, с. 34]. Оповіді про минуле, його легенди стають також частиною сприйняття Праги («Гласник не спить...»). Відчуття напластування часів, миттєвості, що перетворюється в безчасся, відсутність внутрішніх конфліктів і напруги опозиційності, суцільного затишку та казкової ніжності (увиражених тактильним образом

«оксамиту») – все це здатне дарувати чеська столиця прибульцям, і її цілісний образ відображено лаконічними штрихами в центральному вірші циклу:

Прага – нео, Прага – пра:

Нонсенс – прю.

Камінний дзбан.

Густа самота

солодка й гірка на смак.

Скрізь оксамит:

До і Над, У і Між.

Аромат різдва... [6, с. 47]

Дещо іншими видаються безпафосні штрихи до образу Праги в К. Калитко. Скажімо, в одному з її віршів місто можна ідентифкувати лише завдяки одній відомій споруді – церкві Святого Іржі². Попри різницю атмосферної аури, емоційного регістру, загалом ліричні травелоги в українській поезії переважно демонструють благоговійне ставлення до часу комунікації з Прагою та іншими чеськими локаціями.

Серед західних країн з поетичною аурою, осягання якої має місце в багатьох національних літературах, насамперед виділимо Австрію, з якою частина України мала тривалу історію співіснування в одній державі. Для багатьох представників пострадянського простору Австрія втілює зразок іншості, яка манить своєю культурою, укоріненістю у відшліфований століттями спосіб життя. Низку поезій про перебування на австрійській землі знаходимо в творчості Г. Петросаняк. Наприклад у вірші «Коли тут почнуться дощі...» конкретизовані реалії Відня, з'являються шкіци таких вулиць, як Штефанплатц, Фаворитів, обриси славнозвісного оперного театру, в якому «публіку... тепер розважає Вебер». У творчості поетеси дихає спокоєм і медитаціями австрійське місто Грац, що втішає око багатою рослинністю, історичними пам'ятками – «джерела на площах», «вежі», «палаці в підніжжі гори» тощо. *Альпи дають гостре відчуття змикання різних країн, майже фізичну «близькість Італії, моря, бентежних Балкан».*

У відображенні мандрівок сусідньою країною Німеччиною дискурс похвали втрачає свій панівний статус. У віршах О. Сливинського, І. Павлюка, В. Гука спостерігається настороженість, недовіра до місця, генетично закладене відлуння травми, що стала наслідком Другої світової війни. Натомість альпійські щедроті, якими наділена Німеччина разом з іншими країнами, викликають просвітлення, вгамовують внутрішні пристрасті контрверсійності. Відбитки перебування в Баварії мають місце у творах Г. Петросаняк, написаних на віллі «Вальдберта», де вона проживала 2011 р. як літературний стипендіат завдяки нагороді Мюнхенського будинку митців.

² Костел Святого Іржі – найдавніший об'єкт Празького граду (X ст.), архітектурна пам'ятка романського періоду середньовіччя.

Особливим магнетизмом для всіх мандрівників володіє Італія, з її багатою історією, винятковим культурним спадком, багатством південної природи. Свого часу поет-шістдесятник В. Симоненко тільки мріяв побувати в цій країні – «Сниться мені невідома Італія, / Сонце палає та кремені гір, / Платтям принадно охоплена талія / І на вустах – медозбір [11, с. 146]. Нині художня палітра цієї країни стає значно ширшою, хоча центром її залишається те саме симоненківське романтичне захоплення, але вже йдеться не про очікуване, уявне, а освітлене власним досвідом. Образ Італії знаходимо в доробку вічного «пілігрима» І. Павлюка. Його ця країна хвилює як батьківщина знаменитих літературних талантів, що стали інтертекстуальним іменним кодом простору, зрозумілим для всього світу. У Вероні на думку ліричного героя Павлюка спадає Данте, що дає підстави припустити: автор побував на площі Синьорії, на якій розташований мармуровий пам'ятник визначному італійському письменникові доби Відродження Данте Аліґ'єрі роботи скульптора У. Дзанноні. Наступний код – В. Шекспіра, точніше його героїні Джульєтти, яка невід'ємна від *genius loci* Верони. Як відомо, за основу п'єси Шекспіра «Ромео і Джульєтта» було взято твір визначного італійського новеліста XVI ст. М. Банделло, а його популярність зумовила народження міфу, який відображений у численних травелогах, про збереження будинку роду Даль Каппелло, який вважають прообразом сім'ї Капулетті у шекспірівському творі. Нині в одному з дворів старовинного дому *встановлено статую Джульєтти, що стала знаковим об'єктом туристичного паломництва в Італії. До вже вказаних слід додати коди Ф. Петрарки, Г. д'Аннунціо, Д. Г. Байрона, П. Б. Шеллі. Природа не складає паритет з культурою в поезії Ігоря Павлюка, автор згадує хіба що вид на найбільше озеро Італії Гарда, чимало пейзажів йому видаються подібними до українських. Однак автор не впадає виключно у високопарний тон, поряд з апеляцією до культурних шедеврів він позначає Італію і побутовими знаками, зокрема віддаючи належне місцевій кулінарії («пиво з м'ясом гарячим», «екзотична піца»). Врешті-решт ця земля призначена для того, щоб тут панувала «любов і свобода».*

На відміну від І. Павлюка, О. Забужко не подає масштабну картину вражень як звіт про відвідини Італії, а пропонує лише маленький фрагмент блукань цією країною у вірші «Джаз по-італійськи». Топосом сюжетної поезії Забужко виступає маленьке італійське містечко (десь на півночі Ломбардії), що розташоване на березі озера Комо, головна локація – готель «Фйоренца». Лірична героїня випадково опиняється в цьому місці, принагідно дає собі характеристику – «власне, я скрізь випадково». Музика, яку вона слухає в ресторані, далека від віртуозності короля джазу Л. Армстронґа, але все ж доволі симпатична, причому обличчя музик, вже немолодих, але

колеритних італійців, їй видаються справжніми парсунами зі слідами місцевої культури. Їхні *джазові інтерпретації навіюють транс і викликають алюзії з далекого минулого* – «як люстро без глянсу, як пліснявий мур Ренесансу, / як мертві очниці, що бачили спалений Рим» [4, с. 189]. Однак думається мандрівниці про мистецькі змагання американців і європейців, про поразку «старенької Європи», яка, наслідуючи американських знаменитостей – Гарфункела, Сінатру, Преслі – тепер розважає туристів з Техасу, що зумовлює ключове культурософське зіставлення італійці-джазменів з *morituri*. Натомість вірш «Флоренція» Г. Петросаняк зосереджений виключно на світлих враженнях, хоча його пафос – тихий, захований у нетрі особистої пам'яті про відвідини відомого італійського міста. Основний зоровий образ – «троянда в камені», що можна декодувати як краса у вічності.

Окрему групу поетичних травелогів складають тексти, які сатирично репрезентують відвіданий край. Наприклад, О. Ірванець у вірші «Листівка з італійським краєвидом для Іздрика» звертає на себе увагу завдяки жонглюванню іменами італійців, які стали візиткою модних трендів, розповсюджених у всьому світі, що врешті-решт зумовлює сюрреалістичний образ Італії, з притаманною цьому письму «випадковістю асоціацій, що створює характерну процесуальність поетичного потоку» [1, с. 55]. Загалом спектр настроєвого зображення Італії в ліричних травелогах українців видається досить широким, у ньому знайшлося місце і тихій меланхолії, і постмодерній насмішці, і схвилюваній піднесеності, і критичній культурософській оцінці з проєкціями в історичне минуле країни.

Закономірно, що в сучасних ліричних травелогах важливе місце посідає Париж, одна з найелегантніших столиць європейських країн, а для багатьох – найпрестижніший культурний центр світу. Як зазначає О. Ірванець, «паризький» сегмент української літератури (й поезії зокрема) заслуговує на окреме дослідження... свій «Париж» живе у душі кожного поета...» [5]. З легкої руки Н. Білоцерківець, авторки культового для свого часу вірша «Ми помрем не в Парижі», це місто для поетів-українців кінця XX ст. уособлює недосяжність мрії, вимушене відчуження від артерій європейської культури. Відображена у пізніших поезіях туга за цим містом інколи є своєрідним продовження її образів, інтертекстуальним діалогом з констатаціями поетеси.

Першими змогли побачити Францію і Париж без перешкод і викликані ними аури міста-утопії стали представники діаспори. Франція, з її культурними пам'ятками та силою кохання, яке вона символізує, панорамно постає у творі Б. Бойчука «Довга подорож – І», написаному верлібром з вкрапленням ритмізованої поезії. У ньому координати реального простору зафіксовано

культурною мапою, на якій історичні пам'ятки позначені напрочуд рельєфно, і саме вони є рушіями плетива химерних асоціацій.

Засадничо близький до естетики Б. Бойчука автор поетичної книги «Париж. Сплін» (2019) П. Матюша. Ліричний герой його збірки ідентифікує себе «одисеем із подолу». Справді, його носило по різних кутках Європи – «пив граппу в женеві», «пив пиво у франкфурті», але особливі очікування він пов'язує з Парижем. Та, опинившись у ньому, прибулець відчув себе «маргіналом», і тільки кохання дає йому сенс життя, за нього він ховається, подекуди демонструючи тинейджерську зверхність до унікальних культурних цінностей, які його оточують на кожному кроці. Власне, ліричний герой Матюші вважає себе подібним до пtiці, яка сприймає місто-музей звичним до банальності явищем – «під її поглядом блищить золотий купол інвалідів³ / біліє хрест священного серця⁴ / навіть президент у елісейському палаці стає помітним чаплі з її висоти» [7, с. 39]. Трапляються в книзі й ескапади, спрямовані проти паризького міфу, як-от:

- ми не так уже й любимо цей париж
- усі наші знайомі приїжджають і тануть
- але що ви тут познаходили люди?
- оту високу недооблуплену вежу
- чи може зібрання мотлоху по замках
- воно справді міняє ваше життя на краще?

[7, с. 31]

Ряд віршів у збірці – це просто споглядання фланера за людними місцями Парижу, що дають наповнення гармонією миттєвостям у чужому місті, певні локації якого хочеться запам'ятати надовго. Це може бути типова паризька кав'ярня на вулиці Клер або Монтегрей, берег Сени, парк Тюільрі в центрі міста тощо. Цілковито органічними в «смакуванні» Парижем є численні страви і напої (включно з тими, на яких не вистачало коштів), незмінні атрибути гастротуризму, як-от: смажені теплі каштани, равлики, панне з брjнетою, трюфельна піца, бренді, лікери. Врешті-решт Париж Павла Матюші – це місто любові, що зрідні творчості – «це той париж який прихистив нас / дав нам опору одне в одному і зблизив / постав перед нами лаштунками / видав папір та ручку і сказав: пишіть! / і ми стали слухняно писати...» [7, с. 31]. Як влучно зазначає С. Жадан, перебування в Парижі часто завершується віршами, у яких згодом читач буде впізнавати його географію, розгадувати топоніми та іменні коди, вплетені автором у текст.

Звичайно, наведені нами приклади не висчерпують європейську топосферу українських поетичних травелогів, однак переважає в них подорож як культурне паломництво, в якому помітними є два пласти. З одного боку, поет-мандрівник гостро реагує на багату культурну спадщину європейських міст, що впадає в око

насамперед в архітектурних спорудах, естетичну довершеність яких підсилює історична роль у цивілізаційному поступі Європи. З другого боку, в поетичні рядки переходить і маскультура сучасного повсякдення. Незмінною залишається літературна аура, крізь призму якої відбувається рецепція чужого простору, адже вперше він зазвичай відкривається на відстані, апіорі, завдяки художньому слову відомих письменників.

У більшості віршів, де в тому чи іншому світлі змальовується європейський простір, присутній концепт дому, куди ліричний герой повертається трохи іншим. Не зважаючи на те, що переважає в спогадах – захоплення чи розчарування – повернення додає нових відтінків простору, який відходить у минуле, зазнаючи авторської міфологізації в спогадах. Важливо наголосити, що тепер контраст між країнами мандрів і батьківщиною не підпорядкований ідеологічному лекалу, панівному в соціалістичній системі. Відкриття рідного континенту в поезії засвідчує усвідомлення українців себе європейцями, попри маргіналізацію, яку вони зазнали і зазнають певною мірою досі внаслідок історико-культурних процесів.

Список літератури:

1. Біла А. Дискурс “народного сюрреалізму” в українській ліриці 1960–70-х рр. / Анна Біла // Слово і Час. – 2007. – № 4. – С. 53–56.
2. Дзюба І. Чорний романтик Сергій Жадан / Іван Дзюба. – Київ : Либідь. – 112 с.
3. Жадан С. Цитатник. Вірші для коханок і коханців / Сергій Жадан. – Київ : Смолоскип, 1995. – 58 с.
4. Забужко О. Вірші 1980-2013 / Оксана Забужко. – Київ : Комора, 2013. – 304 с.
5. Ірванець О. Паризькі штуки, плинність і сплнність у поезії Павла Матюші [Електронний ресурс] / Олександр Ірванець //Читомо. – Режим доступу : <http://www.chytomo.com/paryzki-shtuky-plynnist-i-splnlist-u-poezii-pavla-matiushi/> – Назва з екрану.
6. Кочерга С. Тенета мовчань / Світлана Кочерга. – Сімферополь : Таврія-плюс, 2004. – 56 с.
7. Матюша П. Париж. Сплін / Павло Матюша. – Київ : Смолоскип, 2019. – 144 с.
8. Павлюк І. Прага [Електронний ресурс] / Ігор Павлюк // Поетичні майстерні. – Режим доступу : <http://maysterni.com/publication.php?id=110916> – Назва з екрану.
9. Петросаняк Г. Екзофонія / Галина Петросаняк. – Бурустрів: Дискурсус. 2019. – 128 с.
10. Пухонська О. Сучасна візія міста в поезії молодих авторів [Електронний ресурс] / Оксана Пухонська // Синопис: текст, контекст, медіа. – 2013. – № 3–4. – Режим доступу :

³ На тлі грифельно-чорних дахів золота баня собору Будинку Інвалідів, що є архітектурною пам'яткою XVII ст., вважається найкрасивішою в Парижі.

⁴ Базиліка Сакре-Кер розташована на найвищій точці пагорба Монмартр.

<http://synopsis.kubg.edu.ua/index.php/synopsis/article/view/63> – Назва з екрану.

11. Симоненко В. Ти знаєш, що ти – людина... / Василь Симоненко. – Київ : Наукова думка, 2001. – 296 с.

12. Федюк Т. Транснiстрiя / Тарас Федюк. – Київ : Факт, 2007. – 108 с.

13. Шульгун М. Сучасна лiтература подорожей: метажанр, типологiя, iмагологiчний аспект / Мадлена Шульгун. – Київ : Талком, 2016. – 416 с.

Oqbutayeva Sakhrogul Ergashali kizi

1st year Master's Student at Journalism and Mass Communications University of Uzbekistan

STRENGTHENING THE FIGHT AGAINST EXTREMIST MOVEMENTS IN INTERNET NETWORKS

Abstract. The article analyzes how extremist religious movements in Uzbekistan have influenced societies through the Internet, how they work, and how they try to spread destructive ideologies. There are also analysis of the types of cyber-attacks carried out by extremist groups, the analysis of combating them, and conclusions on the work being done in this area.

Keywords: *terrorism, extremism, religious enmity, "Jikhad", "Caliphate", destructive ideas, fakes, wakhhabism ideology.*

In today's globalization process, the development of information security has become one of the most important tasks. That is why cyber security has become an important area of public policy. In the Central Asian region, especially in Uzbekistan, the policy of effective and human values against terrorism and extremism, and the policy of cooperation with neighboring countries began after Sh.M.Mirziyoyev was elected President of Uzbekistan. Because at this time, in the last quarter of 2016 and in 2018, President Sh.M.Mirziyoyev laid the foundation for a new era in the relationship between Central Asian states. There has been a warming up between Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan, which have not been involved in many issues with Uzbekistan before. The economic, political and cultural relations between the two countries have developed at an unprecedented rate. The disagreements and disputes between the leaders of these countries have been eliminated. Dialogue between the region's water resources, transport, borders, customs, trade relations, visa abolition, foreign policy and economic relations, and personal differences have been addressed through dialogue.

Prime Ministers of India and Pakistan, Presidents of Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, Russia, Tajikistan, President of China - 8 heads of state attended the SCO summit in Bishkek on May 14-15, 2019. The Bishkek Declaration and 13 other documents were signed at the meeting. During the meeting, the sides discussed issues of cooperation in various fields of international relations, as well as the problems of maintaining stability and security within the SCO, combating extremism and terrorism. The Heads of State agreed to jointly combat the globalization of extremism and terrorism under the auspices of the UN.

The priority of all SCO member states is to justify all acts of terrorism and extremism, to carry out

comprehensive measures against terrorism and ideology, to advance the identification of the conditions and factors that cause terrorism and extremism, to respect and recognize the sovereignty and independence of all states declared as tasks⁵. In these documents, they agreed to cooperate in the field of information security to combat cyber-terrorism and their attacks on the Internet.

In recent decades, there have been instances of dissemination of malicious information through various Internet sites, messengers and social networks. In particular, Facebook, Odnoklassniki, WhatsApp, Viber, Telegram, Youtube have become virtual platforms for communicating extremist ideas, messengers, and video hosting. They have an increasing number of materials promoting national and religious hatred, promoting extremist ideas, and promoting suicide.

These sources are carriers of "harmful" information. So, in the understanding of specialists, "malicious information" includes:

- 1) information that incites social, racial, religious or national hatred and hostility;
- 2) calls for war;
- 3) propaganda of hatred, enmity and superiority;
- 4) encroachment on the honor, good name and reputation of a person;
- 5) information that has a destructive effect on the psyche of people⁶.

Electronic media are the most advanced communication channels.

The problem of filtering information in electronic networks is one of the most controversial.

It is worth noting that the Internet uses three types of recruitment extremist activities:

- official sites of extremist organizations;

⁵See: Подведены итоги саммита ШОС в Бишкеке. 14 июня 2019 г. // <https://barometr.kg/podvedeny-itogi-sammita-shos-v-bishkeke>.

⁶Лопатин В.Н. Понятие и структура информационно-психологической безопасности / В.Н. Лопатин // Право и политика. - 2001. - №10.